

Jakso 7: 1800-luku ja suomalaisen identiteetin synty

Sanaselitykset

käsitys = ajatus, idea, mielikuva

pitää (1) tärkeänä vuosisatana = ajatella, että tämä on tärkeä vuosisata, ajanjakso

pitää + na/nä = olla sitä mieltä, että joku/jokin on jonkinlainen/tietynlainen

käydä (2) valtataistelua = sotia; taistella siitä, kuka johtaa maata ja ihmisiä

pysyvästi = koko ajan, jatkuvasti

ei olla niin väliä = ei merkitse niin paljon, ei ole niin tärkeää

keisari = monarkki, maan tai maiden johtaja

valtioiden tasolla tapahtuvat asiat = tapahtumat, jotka koskettavat valtioita, ei pelkästään yksittäisiä ihmisiä (asiat, jotka tapahtuvat valtioiden tasolla)

valtio = itsenäinen maa, valtakunta

vallita (5) = olla olemassa, voimassa

sivistyneistö = oppineet ihmiset, jotka olivat saaneet akateemisen koulutuksen

lujat siteet (side) = vahva yhteys

emämaa = valtio, joka hallitsee toista maata tai aluetta

kapinamieli = halu vastustaa jotakin, olla voimakkaasti eri mieltä

vallanvaihto = kun valta/hallitsija vaihtuu

yhteydessä = samaan aikaan, yhtä aikaa

autonominen asema = maa saa itse päättää useasta (sisäpoliittisesta) asiasta, vaikka onkin osa toista valtiota. Suomessa oli autonomian aika 1809–1917. Suomi sai mm. pitää vanhat lakinsa ja suomalaiset saivat pitää oman uskontonsa. Suomalaiset saivat myös oman rahan.

mieliala = yleinen tunne, tunnelma

ennallaan = samanlaisena, muuttumattomana

sisäpoliittinen = politiikka, joka koskee maan omia sisäisiä asioita, esimerkiksi verotus, koulutus, terveydenhuolto. Vastakohta **ulkopoliittikka**: maan suhteet muihin valtioihin.

lienee = on ehkä, on luultavasti

estää (1) = tehdä mahdottomaksi, lopettaa

valloittaa (1) takaisin = ottaa takaisin itselleen

itse asiassa = oikeastaan, varsinaisesti

pisin = pitkä – pidempi – pisin (superlatiivi)

yhtäjaksoinen = jatkuva, keskeytymätön

rauhan kausi = aika, jolloin ei sodita

siihen astinen = siihen hetkeen mennessä tapahtuneessa ajassa, ennen tätä kyseistä hetkeä tapahtuneet asiat

kehitys = asioiden muuttuminen ajan myötä. Yleensä kehitys on positiivista.

yhteiskunta = samassa maassa asuvat ihmiset ja heidän lakinsa, sääntönsä jne.

väestö = ihmiset, jotka asuvat samassa paikassa

teollistua (1) = muuttua teolliseksi; yhteiskunnassa muutos maataloudesta tehdastyöhön

fennofiili = Suomen ja suomalaisuuden tutkija, kannattaja

toki = tietysti, totta kai

herätä (4) ajatus = syntyä ajatus, tulla idea jostakin

varsinaisesti = oikeastaan, todella

aate = ajatus, idea, käsitys

oppineessa piirissä = kouluttautuneiden, sivistyneiden ihmisten joukossa

saada (2) suosiota = tulla suosituksi

vähitellen = pikkuhiljaa, vähän kerrallaan, hitaasti

hallitseva tapa = suosituin näkemys tai katsomus (tapa, joka hallitsee)

tarkastella (3) = katsoa, tutkia, analysoida

määrittää henkilö kuuluvaksi = luokitella, klassifioida mihin ihminen kuuluu

omaksua (1) = ottaa käyttöön, sisäistää, oppia

laajasti = joka puolella; paljon, runsaasti

ilmiö = tapahtuma, asia, kokemus

pelkästään = vain, ainoastaan

tietoisesti = niin että tietää, mitä tekee; tarkoituksella, harkiten

puolestapuhujat = kannattajat, tukijat

olla voimakkaimmillaan = olla niin voimakas kuin mahdollista, olla hallitsevana

sävelletty = säveltää (1): luoda uutta musiikkia

kansallislaulu = maan erityinen oma laulu, Suomessa Maamme-laulu. Soitetaan juhlatilaisuuksissa.

kansallispuikujen määrittäminen = sen päättäminen, millainen kansallispuiku on milläkin alueella Suomessa

kansallispuiku: juhlapuku, jossa on käytetty vanhoja suomalaisia juhlavaatteita mallina. Ks.
<https://www.kansallispuvut.fi/>

ylittää (1) = sanoa paljon positiivisia asioita; kehua, arvostaa, pitää hienona

maakunta = melko iso hallinnollinen alue Suomessa, esim. Uusimaa, Häme, Pohjois-Karjala

hanke = projekti, suunnitelma

korostaa (1) = pitää tärkeänä, tehdä merkittäväksi, painottaa

ottaa (1) vastaan = hyväksyä, toivottaa tervetulleeksi

innostuneesti = hyvin, mielellään

mytologia = vanhat uskomukset ja tarinat, erityisesti jumalista kertovat

aatteellinen = ideologinen, periaatteellinen, **aate** = ideologia, vahva näkemys, ajatus jostakin

kokoaja = ihminen, joka kokoaa eli kerää yhteen jotakin

erityisellä tavalla = erityisesti, "spesiaalisti"

rakentaa (1) ajatusta = muokata ideaa, tehdä uutta näkemystä

muinainen = ikivanha, kauan sitten tapahtunut

muotoutuminen = rakentuminen

kehittyä (1) = muuttua (paremmaksi)

olla erottumaton osa toisiaan = olla niin tiiviisti yhdessä, että asioita ei voi erottaa toisistaan

osittain = jossakin määrin, ei kokonaan

edelleenkin = yhä, jatkuvasti

teosten luoma mielikuva = tässä: näkemys tai ajatus, jonka ihmiset ovat saaneet kirjasta (mielikuva, jonka teokset ovat luoneet)

luoda (2): tehdä jotakin uutta, esim. kirjailija kirjoittaa kirjan, taiteilija maalaa taulun jne.

mielikuva = ajatus, näkemys, idea

olla tyypillistä = tavallista, olla ominaista, luonteenomaista

Elias Lönnrothin kokoama Kalevala = Kalevala (Suomen kansalliseepos), jonka Elias Lönnrot kokosi – eli keräsi runot ja teki niistä yhtenäisen kirjan

puolestaan = toisaalta, omalta osaltaan

urheus = rohkeus, pelottomuus

pääteos = merkittävän teos, tässä: Runebergin tuotannon tärkein ja vaikuttavin kirja

keskeisin = tärkein, merkittävin

pakollinen luettava = kirja, joka on pakko lukea (tässä: kun opiskelee koulussa)

lyriikka = runous; myös: musiikissa sanoitukset

naamioida (2) = peittää, piilottaa

G+ ansiosta = jonkin vuoksi, takia

julkkis = julkisuuden henkilö, kuuluisa ihminen, jonka kaikki tuntevat

siteerata (4) = lainata, lausua ääneen sanoja, jotka joku toinen on kirjoittanut

tarkasti = tässä: paljon, usein; kaiken huomaten

aikalaiskuvaus = tekstin kirjoittaja kuvaa oman aikakautensa tapahtumia

muovata (4) = muokata, rakentaa, muuttaa

arvokkuus = hienous, tärkeys, kunnioitettavuus

G + parissa = joukossa, seurassa

talonpoika = maanviljelijä, farmari

viljellä (3) = kasvattaa kasveja, esim. viljellä perunaa

tulva = vesi nousee maalle esim. joesta

oras = uusi vilja, joka on alkanut kasvaa

sato = esim. perunanviljelyn sato = kuinka paljon perunaa saadaan syksyllä kerättyä pellolta

epätoivoinen = todella surullinen, toivoton

kerjäläinen = ihminen, jolla ei ole rahaa. **kerjätä (4)**: pyytää rahaa, ruokaa tms. muilta ihmisiltä

ryhtyä (1) mieron tielle = alkaa kerjäläiseksi

tarttua (1) = ottaa kiinni

tukka = hiukset

poloinen = parka, raukka

sauva = pitkä keppi, joka on kävelijällä apuna

hylätä (4) = unohtaa, jättää

Herra = Jumala

kolkko = synkkä, kylmä, vaikea

miero = olla poissa kotoa, maailmalla

pysyä (1) rauhallisena = ei panikoida, ei hätäillä

toivoa (1) parasta = odottaa, että kaikki menee hyvin

rohkaista (3) = antaa rohkeutta, kannustaa

kokea (1) = tässä: koetella, vaatia, laittaa kokemaan jotain ikävää

puoli petäjätä = puolet männyn kuorta (ja puolet normaaleja jauhoja)

laittaa (1) = tässä: tehdä, kaivaa

oja = ihmisen tekemä ura, jota pitkin vesi valuu pois pellolta

tulo = sato, se mitä tulee pellosta

taivas = Jumalan asuinpaikka

selviytyä (1) = tässä: pysyä hengissä, ei kuolla nälkään

pettuleipä = leipä, joka on tehty osin männyn kuoresta eli petusta

nälkävuodet = kun ihmisillä ei ollut tarpeeksi ruokaa. Suomessa on viimeksi ollut pahoja nälänhätiiä 1800-luvulla.

siemenvilja = jyvät, jotka istutetaan maahan uutta satoa varten

vahingoittaa (1) = tehdä vahinkoa, vaurioittaa, tuhota

vaipua (1) = pudota, vajota, upota

kaksin verroin = tuplamäärä, kaksi kertaa enemmän

lanta = eläinten uloste. Käytetään maan lannoittamiseen eli siihen, että viljelysmaa saa lannasta ravinteita ja kasvit kasvavat paremmin.

saadakseen = jotta voi saada

ajattellessaan = kun hän ajattelee

parempien aikojen alkaneen = että paremmat ajat olivat alkaneet

muistuttaa (1) = kertoa, sanoa

solidaarinen + P + kohtaan = auttavainen; joka ottaa toiset huomioon

vähemmän onnekas = joku, joka ei ole menestynyt yhtä hyvin, jolla ei ole ollut niin paljon onnea

halla = kylmä ilma, pakkanen, joka tappaa viljelyskasvit pellolla

sitä = häntä

kuri = sääntöjen mukaan toimiminen; itsekontrolli

kaataa (1) = tässä: saada tekemään asioita eri tavoin

hätä = paha tai vaarallinen tilanne, onnettomuus, kurjuus

vilu = kylmyys

touko = keväällä kasvava vilja pelloilla, uuden sadon alku

edustaa (1) = olla esimerkkinä

perisuomalainen = tyypillisesti suomalainen, stereotyyppinen suomalainen

katsoa (1) + KSI = pitää jonkinlaisena, havaita jonkinlaiseksi

hyve = hyvä piirre, ominaisuus

vähään tyytyväinen = ei vaadi paljon, ei odota paljon elämältä

sisukas = ei anna periksi, jaksaa yrittää uudestaan ja uudestaan

olla valmis antamaan periksi = lopettaa yrittäminen, haluta luovuttaa

luopua (1) toivosta = lopettaa toimiminen, luovuttaa, lakata uskomasta parempiin aikoihin

-han/hän (vaimollahan) = kuten voimme huomata, nähdä...

rinta rinnan = yhdessä, rinnakkain

nimenomaan = erityisesti, varsinkin

isällisesti = niin kuin isä tekisi. Tässä: vähän alentuvasti.

ohjata (4) = neuvoa, opastaa, näyttää suunta

kieltämättä = selvästi, todella, epäilemättä

jäädä (2) varjoon = jäädä jonkun toisen ihmisen varjoon: toinen ihminen huomataan enemmän kuin se, joka on varjossa

kiinnittää (1) huomiota = huomata, todeta

naisasianainen = naisten oikeuksien puolestapuhuja, suffragetti, feministi

nostaa (1) = tässä: mainita erityisesti, pitää tärkeänä

painaa (1) = tässä: julkaista kirja, tehdä kirjapainolla kirjasta kappaleita

käytännössä = todellisuudessa, oikeasti

joka ikinen = kaikki

eipä ihme = ei ole yllättävää, on normaalia

kannesta kanteen = kokonaan, alusta loppuun, etukannesta takakanteen

oma sukupolveni = samaan aikaan syntyneet ihmiset

kylläkin = puolestaan

satusetä = kuuluisa satujen kirjoittaja

muokata (4) = muovata, rakentaa

maailmankuva = miten maailmaa katsotaan, millaisia ajatuksia ja aatteita on elämästä

ihanteellinen = idealistinen, esikuvallinen

nöyrä = ei ylpeä, tottelevainen, auktoriteetteihin uskova

oikeamielinen = rehellinen, moraalinen ihminen, joka tekee oikein eikä valehtelee

oppimaton = sivistymätön; ihminen, joka ei ole käynyt kouluja

ylevä = juhlallinen, hieno

ihanne = ideaali mielikuva jostakin asiasta, tavoite; ajatus siitä, miten pitäisi toimia hyvin

uskollinen = lojaali, väsymätön

taistelu = tehdä kaiken, minkä voi jonkin asian puolesta; kamppailu, ponnistelu

yhteisö = joukko ihmisiä, jotka esim. elävät ja/tai työskentelevät yhdessä (työyhteisö, kaupunkiyhteisö jne.)

yksilön yläpuolella = ei vain yksittäistä ihmistä koskeva, vaan koko yhteisöä, yhteiskuntaa tai valtiota koskeva

moraalia korostava ajattelu = ajattelu, jossa painotetaan sitä, mikä on oikein

moraali = ajatus siitä, mikä on oikein ja väärin

korostaa (1) = painottaa, pitää tärkeänä

velvollisuudentunto = tunne velvollisuudesta, ajatus siitä miten pitää toimia

velvollisuus = mitä ihmisen täytyy tehdä esim. yhteiskunnan tai asemansa vuoksi

puolustaa (1) = suojata, turvata, torjua pahaa

rehellisyys = totuudenmukaisuus, luotettavuus, valehtelemattomuus

luottamus = usko, luottaminen

edistää (1) = viedä eteenpäin, parantaa

mainita (5) = sanoa, kertoa lyhyesti

määritellä (3) = tehdä tarkka kuvaus, listata tärkeimmät ominaisuudet

teesi = periaate, väite

ilmaista (3) = osoittaa, näyttää, esittää

kansakunnan henkinen kehitys = miten tietyn maan ihmiset muuttuvat (paremmiksi)

tietoisuus = tieto, ajatus jostakin

ylläpitää (1) = pitää toiminnassa, aktiivisena

ajaa (1) suomen kielen aseman parantamista = pitää hyvin tärkeänä sitä, että suomen kielen asema paranee ja tehdä aktiivisesti töitä sen eteen

kaikin tavoin = jokaisella mahdollisella tavalla

asetelma = tilanne, sen hetkinen olotila

ainutlaatuinen = spesiaali, erityinen, uniikki

©2024 Helsingin yliopisto

Kirjallisuuspodcast edistyneille suomen oppijoille, syyskuu 2024, jonka tuottaja on Helsingin yliopisto, tekijät ovat Sari Päivärinne ja Saija Pyhäniemi sekä tunnusmusiikin säveltäjä on Lauri Piiparinen, on lisensoitu [Creative Commons Nimeä-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä](#). Materiaali on saatavilla osoitteessa kielibuusti.fi.